

Ковтун Вікторія Миколаївна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
Національного університету «Запорізька
політехніка»

**Науковий керівник: Онуфрієнко Галина
Сергіївна**, доцент кафедри українознавства
та загальної мовної підготовки
Національного університету «Запорізька
політехніка», доктор філософії у
філологічних науках, доцент

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНА «АВТОРСЬКЕ ПРАВО» Й ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У СФЕРІ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ

У практиці термінотворення українською мовою обов'язково взаємодіють дві тенденції: до нормативного збереження національної самобутності мови й до вмотивованих термінологічних запозичень із класичних мов та сучасних мов європейського ареалу. Для обох тенденцій характерна й спільна умова – номінувати спеціальне поняття максимально точно, достатньо повно за ознаками й виконувати цілу низку функцій, зокрема, ще й сигніфікативну, інформаційну, прагматичну, евристичну, а для юридичних термінів – і правову [3, с. 228-229]. Це стосується і вузькоспеціальних термінів сфери дизайну, і тих термінів з інших фахових мов, зокрема юридичної, які використовують у мовній комунікації в цій сфері. Сфокусуємо увагу на юридичних термінах у галузі дизайну.

Творення юридичних термінів українською мовою для потреб професійної комунікації на засадах обов'язкового врахування існуючих системних відношень у термінології та внутрішніх і зовнішніх мовних чинників у їхній постійній взаємодії відбувається в різні способи: семантичний (вторинна номінація через зміну семантики слова); лексичне запозичення з інших мов; морфологічний (словотвір із використанням коренів та інших морфем або елементів слів); синтаксичний (творення складених термінів, тобто термінів-словосполук). У витоків як нового окремого терміна, так і нової галузевої термінології завжди перебувають спеціалісти з цієї галузі. Проте пізніше для забезпечення процесів лінгвістичного внормування, кодифікації, уніфікації й стандартизації термінів практично завжди потрібна ще спеціалізована консультативна допомога лінгвістів, термінознавців, лексикологів, дериватологів, перекладачів.

Найчастіше юридичні терміни в українській мові утворено в морфологічний та синтаксичний способи. При цьому найбільш

поширеною серед складених термінів є двокомпонентна модель, ілюстрована словосполученням підрядного типу з опорним іменниковим компонентом, а саме: "прикметник + іменник". За такою ж моделлю в синтаксичний спосіб утворений складений термін «авторське право», який згідно з 36-ї главою ЦК України позначає право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір. Прикметниковий термінокомпонент «авторський» є суфіксальним похідним від запозиченого з латини терміна «autor» – творець художнього або публіцистичного твору, наукового дослідження, проекту, винаходу тощо [5, с. 8]. Опорний іменниковий термінокомпонент «право» є питомим за походженням. У різних сучасних європейських мовах поняття «авторське право» номіноване різними за структурою термінознаками. Так, якщо в англійській мові функцію однослівний за структурою термін “copyright” (“copy” – “копія” і “right” – “право”), то у французькій – двокомпонентний за структурою термін “droit d’auteur”, що дослівно означає “право автора”; у німецькій – однослівний термін “Urheberrecht”, що походить від “Urheber” – “автор” і “recht” – “право”.

Авторському праву приділяли певну увагу ще в часи Стародавньої Греції та Риму. Автора визначали як власника свого твору, йому надавалося право на захист від крадіжки та плагіату. Втім сучасне розуміння авторського права сформувалося лише у XVIII столітті з розвитком книгодрукування. Відомо, що 1710 року парламентом Англії було прийнято “Статут королеви Анни”, відомий ще як “Акт про заохочення просвітництва”, визнаний в історії першим законом про авторське право. Статут закріплював за автором виключне право дозволяти друкування його творів у будь-якій кількості упродовж 14 років від дати першої публікації [2, с. 23]. Художні, музичні та драматичні твори на законодавчому рівні в Англії почали захищатися лише у XIX столітті.

В Україні авторське право ґрунтується на Конституції України, Цивільному кодексі України та Законі “Про авторське право і суміжні права” [1]. Об’єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва. Згідно зі статтею 6 в розділі II вищезгаданого закону об’єктами авторського права є і твори художнього дизайну. Право дизайнера на свою роботу виникає з моменту її створення, незважаючи на те, була вона закінчена, чи ні, та діє впродовж усього життя автора і ще 70 років після смерті. Якщо ж твір був створений на замовлення, то всі права переходять замовнику. Проте під час укладання договору між автором і замовником, за згоди другого, дизайнер має можливість вказати свої права на свій дизайн і використовувати власні напрацювання після продажу. Згідно з 51-ю статтею Закону “Про авторське право і суміжні права” за порушення

авторського права передбачається цивільна, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Оскільки існує декілька видів сучасного дизайну, то кожен із них має свій об'єкт, що захищається авторським правом. Для графічного дизайну – це логотип, дизайн упаковки, дизайн книги, буклет, листівка, плакат; для вебдизайну – оформлення вебсайту та всі його компоненти; для інтер'єрного – плани будівель, кімнат, дизайн предметів інтер'єру; для ландшафтного – плани зелених зон, парків, садів, дизайн елементів ландшафту.

Отже, авторське право, регульоване в Україні на законодавчому рівні, відіграє важливу роль у професійній діяльності дизайнера, захищаючи його роботи від плагіату, і тим самим стимулює розвиток та перспективи дизайнерської галузі. Термінологічний потенціал мови спеціальності дизайнера є і невід'ємним, і потужним чинником професійної підготовки для цієї актуальної в українському соціумі й в усьому світі галузі. Втім мовно-термінологічна компетентність дизайнера передбачає й опанованість юридичною термінологією [4], необхідною з урахуванням специфіки та потреб цієї галузі, і вправного знання міжнародних мов, зокрема англійської, для забезпечення ефективної й переконливої міжкультурної комунікації у світовому просторі.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про авторське право і суміжні права”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
2. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. Київ: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. 288 с.
3. Онуфрієнко Г.С. Зовнішні ресурси української юридичної термінології: взаємодія детермінованих та випадкових процесів. Вісник Запорізького юридичного інституту. 1999. N 3. С. 226-237.
4. Онуфрієнко Г.С. Термінологічний потенціал мови спеціальності як потужний чинник професійної підготовки правника. Українське право. 2002. N 1. С.235-238.
5. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.